

Великий чаклун

Джек Лондон

Ціле селище було незадоволене. Жінки купчилися там і сям і сокотіли тонкими верескливими голосами. Чоловіки виглядали похмуро й замислено. Навіть на собаках відбився загальний настрій: вони якимось безпорадно плутались під ногами і з першою ж тривогою ладні були мчати в ліс. У повітрі носилась підозра. Ніхто не певен був щодо свого сусіда, і кожен знав, що на нього всі також дивляться з недовірою. На що вже діти, і ті принишкли й угамувались. Спричинився до всього маленький Ді-Я. Його добре налупцювала спочатку мати, Гунія, а потім і батько, Боун, і він тепер хлипав і безнадійно дивився на світ з-під великого човна, перекинутого на березі.

Та ще, на біду, шаман Скунду впав у неласку, і не можна було скористатися з його відомого всім чаклування, щоб знайти злочинця. Місяць тому він обіцяв гожий південний вітер, і все плем'я налагодилося на потlach у Тонкій, де Таку-Джім розтринькав усе, що заощадив за двадцять років. Але коли настав призначений день, враз несподівано повіяло лютим північним вітром. З трьох човнів, що наважились вийти в бурхливе море, один перекинувся на хвилях, а два розбилися об скелі — при цьому потонула дитина. Шаман пояснив свою невдачу тим, що коли він чаклував, сталася помилка, — розв'язав не того мішка, що треба. Але ніхто його не схотів слухати, йому перестали носити рибу, м'ясо й хутра. Він замкнувся і, як усі гадали, постив та гірко каювся за свою помилку. А насправді він собі дуже добре їв, — в ямі у нього приховано було чимало всіляких припасів, — і роздумував про несталість та мінливість юрби.

У Гунії пропали укшивала, такі добрі, товсті й теплі укшивала. Гунія пишалась ними ще й тим, що дісталися вони їй дуже дешево. Треба було бути тільки таким дурнем, як отой Ті-Квон із сусіднього селища, щоб віддати їх мало не задарма. Вона, звісно, не знала, що ці укшивала колись належали вбитому англійцеві, в розшуках якого катер Сполучених Штатів довго обнюхував увесь берег, а шлюпки з того катера, пирхаючи моторами, шастали по всіх пустельних затоках. Гунія і не здогадувалась, що Ті-Квон квапився здихатись цих укшивал, боячись, щоб уряд не притяг до суду його плем'я, і спокійно собі пишалася ними. Жінки їй заздрили, і гордість її не мала меж. Про укшивала говорили не в самому тільки цьому селищі, — слава про них пішла по всьому узбережжю Аляски, від Датч-Гарбору аж до бухти св. Марії. Її тотем став відомий, її ім'я було на устах у чоловіків, чи коли вони ловили рибу, чи коли сиділи за трапезою, — все мовилося, які ті укшивала напрочуд м'які й теплі. І враз ці укшивала пропали, таємниче пропали.

— Я тільки порозстелювала їх коло стіни проти сонця й вернулась у хату, — тисячний раз оповідала Гунія своїм одноплемінкам. — Ви знаєте, Ді-Я завше краде в мене тісто і їсть його сире. Ну от я вертаюсь, а він устроїв голову в великий чавун, перекинувся догори ногами та так і стоїть. Тільки ноги гойдаються, як те гілля на дереві од вітру. Я його витягла й стукнула двічі головою в двері, щоб краще затямив.

Коли це дивлюсь, а вкривал уже нема.

— А вкривал уже нема! — жахаючись, шепотіли жінки.

— Велика втрата! — сказала одна.

— Ніколи таких укривал не бувало! — зауважила друга.

— Ми всі засмучені, Гуніє, — додала третя.

Але в душі жінки раділи, що ненавидні укривала, призвідці таких заздрощів, зникли.

— Я тільки порозстелювала їх проти сонця... — почала в тисячу перше Гунія.

— Так, так, — перебив її Боун, бо йому вже надокучило слухати те саме, — у селищі не було нікого чужого, виходить, що це хтось свій, з нашого плем'я, поласився на вкривала.

— Та як же це може бути? — загомоніли обурено всі жінки. — Хто ж наважиться на таке?

— Ну, то, може, тут яке чаклунство, — не змигнувши, сказав Боун і крадькома поглянув на жінок.

— Чаклунство! — На це страшне слово жінки враз притихли і злякано подивились одна на одну.

— Авжеж, — потакнула Гунія, і її мстива вдача проглянула в цю хвилину. — Клок-Но-Тонові вже подали звістку і послали міцні весла. З вечірнім припливом він буде тут.

Купка жінок розсипалась, і страх обгорнув усе селище. З усіх лих найгірше було чаклунство. Із цими таємними, невидимими силами могли боротись тільки шамани. Ні чоловік, ні жінка, ані дитина не могли знати аж до самого моменту випробування, чи не володіють дияволи їхньою душею. І з усіх шаманів Клок-Но-Тон, що жив у сусідньому селищі, був найстрашніший. Ніхто не виявляв злих духів більше за нього, і ніхто так не катував своїх жертв, як він. Одного разу він навіть знайшов диявола в тілі тримісячного немовляти, та ще й упертого диявола! Його пощастило вигнати тільки тоді, як дитина пролежала цілий тиждень на терновому гіллі. Тіло потім викинули в море, але хвилі все прибивали його назад, і воно поверталось, неначе якесь прокляття, аж поки два дужих чоловіки потонули під час відпливу недалеко від берега. По цьому тіло дитини вже не поверталось.

І Гунія послала по цього Клок-Но-Тона! Далеко було б краще, коли б їхній власний шаман Скунду не впав у неласку, бо він не такий суворий: всі знають, як він вигнав двох дияволів з чоловіка, що потім мав семеро здоровісіньких дітей. Але Клок-Но-Тон! Люди тремтіли від страшного передчуття, тільки подумавши про нього. Кожен відчував на собі звинувальні погляди і кожен так само звинувально дивився на інших. Геть усі почували це, крім Сіме. Але Сіме — відомий глузівник, і всі були певні, що кінець його буде страшний, дарма що тепер йому в усьому так щастить.

— Хо-хо-хо! — реготав він. — Дияволи і Клок-Но-Тон! Та кращого диявола, ніж він сам, не знайдеться по всій землі тлінкетів!

— Ти дурень! Він їде сюди з усіма своїми чарами і чаклуваннями. Прикуси хоч тепер свого язика, коли не хочеш, щоб тебе спіткало якесь лихо і вкоротились твої дні

на землі.

Так казав Ла-Лак, на прізвисько Ошуканець, але Сіме тільки засміявся зневажливо.

— Я — Сіме, я не звик боятися, я й темряви не боюсь. Я дужий чоловік, як був мій покійний батько. У мене ясна голова. Ні ти, ні я, ніхто з нас не бачив нечистої сили на власні очі.

— Але Скунду бачив, — переконано сказав Ла-Лак, — і Клок-Но-Тон також... Усі це знають.

— А звідки ти сам про це знаєш, дурного батька сину? — скрикнув Сіме, і його волов'яча шия почервоніла від припливу крові.

З їхніх власних слів.

Сіме пирхнув.

— Шаман так само тільки чоловік, як і всі люди, і його слова можуть бути такі самі брехливі, як твої й мої. Тьху!.. Тьху і ще раз тьху! Ось твоїм шаманам і твоїх шаманів дияволам! Ось! Ось!

Ляскаючи пальцями на всі боки, Сіме пройшов крізь натовп, що злякано розступався перед ним.

— Добрий рибалка й відважний мисливець, але погана людина, — сказав хтось.

— Так, а живе щасливо, — роздумливо зауважив другий.

— Отже, виходить, краще бути поганим і жити добре, — обізвався через плече Сіме.

— Коли б ви всі стали такими поганими, то й шаманів не треба було б! Ех ви! Діти, що бояться темряви!

Сіме не переставав задирливо реготати і тоді, як з вечірнім припливом прибув сам Клок-Но-Тон. Він не втримався, щоб не поглузувати, коли шаман, виходячи на берег, спіткнувся на піску. Клок-Но-Тон, насупившись, подивився на нього скоса і, не вітаючись ні до кого з людей, подався просто до хати Скунду.

Як вони зустрілись — ніхто не знає. З'юрмившись на поважній відстані від них, усі перемовлялись пошепки, доки обидва чаклуни були вкупі.

— Привіт тобі, о Скунду, — пробурмотів Клок-Но-Тон, не знаючи, як його вітатимуть.

Він був велетенського зросту і височів баштою над маленьким Скунду, тоненький голосок якого долинав, наче тихеньке, далеке сюрчання коника.

— Привіт і тобі, о Клок-Но-Тоне, — відповів Скунду, — день твого приходу щасливий для мене.

— Проте здавалося б... — Клок-Но-Тон замовк, вагаючись.

— Так, так, — нетерпляче перебив його маленький шаман, — у мене настали погані часи, інакше я не стояв би і не дякував тобі за те, що виконуєш мою роботу.

— Це мені прикро, друже Скунду...

— Не треба, не треба! Я радий, Клок-Но-Тоне!

— Я поділюся з тобою тим, що мені дадуть.

— Не треба й цього, добрий Клок-Но-Тоне, — промимрив Скунду із запобігливим жестом, — це я твій раб і боржник, і тепер на всі дні я буду сповнений одного бажання

— догодити тобі...

— Так само, як і я...

— Як і ти догоджавш мені тепер.

— Нехай буде так. Але справа, видно, погана з цими вкривалами, що належали жінці Гунії?..

Запитуючи, він навмисне затнувся. На губах Скунду промайнула слабка, ледь помітна посмішка. Він звик читати в людських душах, і люди здавались йому занадто нікчемними.

— Ти завжди вживавш таких гострих заходів, що, безперечно, незабаром виявиш злодія.

— Авжеж, варто мені тільки глянути на нього, і я зараз пізнаю, — сказав Клок-Но-Тон і замовк завагавшись, — Чи тут був хто з інших місць? — спитав він.

Скунду похитав головою.

— Дивись, хіба не розкішна річ?

Він підняв укривало з тюленьчих і моржових шкурок. Клок-Но-Тон став розглядати його з прихованим інтересом.

— Це була тут у мене одна потаємна оборудка... Клок-Но-Тон, уваяшо слухаючи, кивнув головою.

— Я одержав його від чоловіка на ім'я Ла-Лак. Це вправний чоловік, і я не раз думав собі...

— Що? — не витримав Клок-Но-Тон.

— Я не раз думав... — знову промовив Скунду, але голос його стих і він замовк. — Чудовий день сьогодні, і твої чари надзвичайні, Клок-Но-Тоне.

Лице Клок-Но-Тонові засвітилось.

— Ти велика людина, Скунду, шаман над усіма шаманами! Я піду. Я завжди пам'ятатиму про тебе. А цей Ла-Лак вправна людина, як ти кажеш?

На губах Скунду промайнула ще слабша, ще менш помітна посмішка. Він зачинив двері за своїм гостем і замкнув їх на подвійний засув.

Сіме лагодив свого човна, коли Клок-Но-Тон з'явився на березі. Він одірвався від роботи, з задирливим виглядом набив рушницю й поклав її біля себе.

Шаман побачив це і голосно гукнув:

— Нехай усі люди зйдуться сюди, на це місце. Це наказує Клок-Но-Тон, той, що шукає і виганяє дияволів.

Спочатку він мав намір зібрати людей у Гуйї в хаті, але треба було, щоб зійшлися всі, а він не дуже був певний, що прийде Сіме, і не хотів ускладнювати справи. "Краще дати Сіме спокій, — подумав Клок-Но-Тон, — він може нашкодити кожному шаманові".

— Приведіть жінку Гунію! — звелів він, люто перебігаючи очима по всіх, що стояли навколо нього. Під його поглядом у кожного по спині пробігали дрижаки.

З натовпу перевальцем вийшла Гунія. Вона схилила голову і відвела очі.

— Де твої укривала?

— Я порозкладала їх проти сонця, аж дивлюсь, а їх уже немає, — заголосила вона.

— Так.

— А все через Ді-Я.

— Так.

— Я його добре налупцювала і ще налупцюю. Це через нього таке лихо спіткало нас, бідних людей.

— Укривала! — хрипло заревів Клок-Но-Тон, передчуваючи, що вона хоче зменшити йому платню. — Укривала, жінко! Ми знаємо про твоє багатство!

— Я тільки розстелила їх проти сонця, — хрипло загугнявила вона. — Ми люди бідні... У нас нічого немає...

Клок-Но-Тон раптом неначе застиг. Його лице огидно скривилось, і Гунія аж відсахнулась. Але він із заковченими очима і звислою щелепою так прожогом скочив уперед, що вона спіткнулась і упала йому під ноги. Він розмахував руками, дико бив ними в повітрі, і все його тіло корчилось і звивалось, неначе з якогось болю. Видимо, йому прикинулася чорна неміч — на губах виступила піна, і все тіло здригалось в корчах.

Жінки жалібно заголосили, коливаючись уперед і назад, а чоловіки один по одному теж підпали під загальну нестямність. Самий тільки Сіме був спокійний. Примостившись зверху на човні, він з глузливою посмішкою спостерігав усе, що відбувалось. Кров предків говорила і в ньому, але він запрягся найстрашнішою своєю присягою, що не втратить мужності. На Клок-Но-Тона страшно було дивитись. Він шпурнув своє укривало, здер із себе всю одягу і був зовсім голий, тільки пов'язка з орлячих кігтів висіла у нього на стегнах. З криком і завиванням він скажено стрибав по колу, а його довге чорне, як ніч, волосся маяло під вітром. У цьому шаленстві був якийсь дикий ритм. Коли божевілля опанувало й тими, що його оточували, і вони стали похитуватись у такт із ним і вигукувати в унісон з його голосом, він раптом сів на землю і простяг руку з довгим, як кіготь, пальцем. По юрбі пролетів тихий стогін, наче за вмерлим. Люди стояли, скупчившись, ноги в них трусилися, всі дивились, як повільно сунув страшний палець. Разом з ним ішла смерть, а життя лишалося ззаду. Ті, що їх він минув, не відриваючи очей, стежили за його рухом.

Нарешті із страшним викриком фатальний палець спинився на Ла-Лажові. Той затремтів, як осиковий листок. Він уже бачив, що він мертвий, що його майно поділене, що його жінка вийшла заміж за його брата. Він силкувався сказати щось, виправдатись, але язик ніби прилип до піднебіння, і від нестерпної спраги пересохло в роті. Клок-Но-Тон, зробивши своє діло, здавалося, знепритомнів, але він ждав і, приплющивши очі, слухав, коли пролунає такий знайомий дикий рев і люди, як ті вовки, кинуться на тріпотливу жертву. Але замість цього була тиша, потім долинув звідкись придушений сміх, він швидко зростав і незабаром з усіх боків лунали вибухи нестримною реготу.

— Що? Чого ви? — скрикнув шаман.

— Ха-ха! — реготали навкруги, — Погані твої чари, Клок-Но-Тоне!

— Усім відомо, — спромігся, заникуючись, Ла-Лаж, — що вісім довгих нудних місяців

я пробув далеко звідси, полював на тюленів із сиваськими ловцями. Я повернувся тільки сьогодні і тут дізнався, що в Гунії зникли укривала!

— Це правда! — кричали всі в один голос. — Укривала щезли до того, як він прийшов.

— Ти нічого не дістанеш за своє чаклування, бо воно нічим не допомогло, — виголосила Гунія, задихаючись зі сміху. Вона вже встигла схопитися на ноги.

Але Клок-Но-Тон бачив перед собою тільки обличчя Скунду з невиразною, ледь помітною посмішкою, чув тоненький голос, схожий на далеке сюрчання коника. "Я одержав його від чоловіка на ім'я Ла-Лах, і я не раз думав собі... Чудовий день сьогодні, і твої чари надзвичайні..."

Клок-Но-Тон метнувся повз Гунію — всі розступилися і дали йому дорогу. Сидячи у своєму човні, Сіме посилав йому вслід глузливі уваги, жінки сміялися йому в очі, образливі вигуки лунали за ним, але Клок-Но-Тон не зважав ні на що і мчав до будинку Скунду. Він застукотів кулаками в двері, вигукуючи всілякі прокляття. Відповіді не було, тільки коли він змовкав, чувся голос Скунду, що шепотів якісь чарівні примови. Клок-Но-Тон шаленів, як навіжений, нарешті, він схопив величезну каменюку і взявся вибивати двері, але тут з натовпу долинув гнівний гомін. Він зрозумів, що загубив і владу, й пошану в цих людей. Коли хтось один із юрби, а тоді другий нагнувся і підняв каменя, його охопив звірячий страх.

— Не займай Скунду! Він — справжній шаман, — крикнула жінка.

— Краще забирайся собі геть, у своє селище, — порадив загрозово якийсь чоловік.

Клок-Но-Тон повернувся і зійшов до берега, оточений юрбою. У серці його клетотіла лють, а в голові була свідомість, що ззаду він зовсім беззахисний. Та жодного каменя не кинуто в нього. Діти, кривляючись, плуталися йому попід ногами, у повітрі стояв регіт, з усіх боків чулися насмішки — і нічого більше. Але він з полегкістю зітхнув тоді тільки, коли відплив далеченько від берега. Випроставшись на весь свій зріст, він посилав безсилі прокльони на селище, на його мешканців, а найбільше на Скунду, що пошив його в дурні.

А на березі тим часом уся юрба зійшлась перед дверима Скунду, кликала, благала і просила його наполегливо й покійно. Примусивши пождати досить довго, він вийшов нарешті і підніс руку.

— Ви мої діти, а через те я прощаю вам. Але щоб мені цього більше не було! Це востаннє ваша легковажність проходить вам безкарно. Те, чого ви хочете, вам буде. Я це вже знаю. Цієї ночі, коли місяць піде геть від нас, щоб споглядати Великих Мерців, нехай усі зійдуться в темряві перед хатою Гунії. Злодій виявиться і прийме заслужену кару. Я сказав.

— І хай це буде смерть! — вигукнув Боун. — За всю ту ганьбу, що він нам заподіяв.

— Нехай буде так, — відповів Скунду і зачинив за собою двері.

— Тепер усе відкриється й з'ясується, і ми матимем спокій, — обізвався Ла-Лах пророчим тоном.

— І все це завдяки Скунду, маленькому чоловічкові, — зневажливо всміхнувся Сіме.

— Завдяки науці Скунду, великого чаклуна, — поправив Ла-Лак.

— Діти дурного розуму — ось хто такі тлінкети. — Сіме гучно вдарив себе по стегну.
— Ну як це можна зрозуміти, що дорослі жінки й сильні чоловіки дозволяють дурманити себе різними вигадками й дитячими казками?

— Я багато мандрував, — промовив Ла-Лак, — я плавав глибокими морями, бачив чудеса і знаю, що цьому правда. Я, Ла-Лак...

— Ошуканець!

— Авжеж, таке мені дали прізвисько, але справите моє ім'я має бути "Далекий Мандрівник".

— Я так далеко не їздив... — почав був Сіме.

— Ну то й прикуси язика, — відрубав Боун, і вони розійшлися розгнівані.

Коли згас останній срібний промінь місяця, серед юрби, що зійшлась біля хатини Гунії, з'явився Скунду. Він ішов швидкою легкою ходою, і при світлі каганця видно було, що руки в нього порожні, ніяких калаталок, ніяких масок, жодних причандалів шаманства. Тільки великого сонного крука тримав від під пахвою.

— Назбирали хмизу на багаття? Нехай усі бачать, хто злодій! — сказав він.

— Назбирали, — відповів Боун, — хмизу вистачить.

— Ну, то слухайте. Слів моїх буде небагато. Я приніс із собою Джелкса, крука. Він віщун і вгадує таємниці. Я посаджу його в темряву під чорний горщик Гунії, у найтемніший закуток в її хаті. Світло погасимо. Усе буде дуже просто. Один по одному ви увійдете в хату і покладете руку на горщик, подержите, поки встигнете зітхнути раз, і підете собі. Коли злодієва рука торкнеться горщика і буде близько коло крука, то Джелкс крикне або чим іншим виявить свою мудрість. Усі готові?

— Усі! — пролунала багатоголоса відповідь.

— Гарзд! Я по черзі викликати кожного на ймення, аж доки викличу всіх.

Ла-Лаха викликано першим, і він зразу пішов. Усі наставили вуха, і серед тиші чути було, як під його ногами заскрипіли старі, хисткі мостини. Та й годі. Джелкс не каркнув і не виявив себе нічим. Після Ла-Лаха пішов Боун, бо дуже можлива річ, що людина вкраде свої власні укривала, аби зганьбити й осоромити сусідів. Тоді пішла Гунія, за нею інші жінки й діти, але все без наслідків.

— Сіме! — вигукнув Скунду.

Сіме! — ще раз повторив він.

Але Сіме не поворухнувся.

— Ти що, боїшся темряви? — із злістю підштовхнув його Ла-Лак, невинність якого вже було доведено.

Сіме пирхнув.

— Я сміюся з цієї дурниці, — сказав він, — проте я піду. Звісно, не через те, що вірю в чудеса, а щоб показати вам, що нічого не боявся.

Він сміливо увійшов до хати, і, коли вийшов, усе посміхався.

— Колись ти вмереш зовсім несподівано для себе самого, — прошепотів у справедливого обуренні Ла-Лак.

— Не маю сумніву, — була легковажна відповідь, — через шаманів та через глибоке море мало хто з нас умирає на своєму ліжку.

Коли половина людей щасливо перебула випробу, ледь стримуване збудження дійшло до болючої напруженості. Коли пройшло дві третини людей, молода жінка, що була вагітна першою дитиною, не витримала і з жаху зайшлася істеричним сміхом.

Нарешті прийшла черга останнього — і знову нічого не трапилось. Цей останній був Ді-Я — отже, це він мав бути злочинець. Гунія звернулася з жалібним зойком до зірок, всі інші відсахнулися від нещасного хлопця. Він був напівживий з переляку, і ноги під ним підгинались. На порозі він захитався і мало не впав. Скуиду штовхнув його в двері і зачинив. Минуло чимало часу. Чути було тільки, як плакав хлопчик, тоді заскрипіли повільні кроки в куток хатини, потім пауза і такі самі кроки назад. Двері відчинились, і він вийшов. Нічого не трапилось, а він же був останній.

— Запаліть багаття! — звелів Скунду.

Ясне полум'я звисло вгору й освітило обличчя, ще спотворені жахом і водночас розгублені.

— Знову нічого не вийшло, — хрипко прошепотіла Гунія.

— Так, не вийшло, — відказав Боун, — Скунду — старий. Нам треба нового шамана.

— Куди ж ділася Джелксова мудрість? — глузливо сказав Сіме на вухо Ла-Лахові.

Той тільки ніяково потер собі лоба, нічого не відповівши. Сіме гордо випнув груди і хвальковито звернувся до маленького шамана:

— Хо-хо-хо! Нічого з того не вийшло, як я й казав!

— Так здається, так здається, — лагідно відповів Скунду. — І це здається дивним для всякого, хто не знає таємних наук.

— А для тебе? — почулось зухвале запитання.

— Може, й для мене. — Скунду говорив лагідно, а його повіки спускалися щоразу нижче і затуляли йому очі. — Я маю на увазі іншу випробу. Усі чоловіки, жінки й діти, геть усі зараз же піднесіть угору руки!

Наказ був такий несподіваний і такий рішучий, що юрба враз без вагання послухалась. Усі руки піднесли над головами.

— Тепер дивіться кожен на руки інших! Усі дивіться! — командував Скунду. — Так, щоб...

Заглушливий регіт, в якому було більше погрози, покрив його слова. Натовп дивився на Сіме. У всіх, крім нього, руки були чорні, в сажі, тільки його рука не була замащена об брудний горщик Гунії.

У повітрі пролетів камінь і вдарив Сіме у щоку.

— Брехня! — згукнув він. — Брехня! Я нічого не знаю про укривала Гунії.

Другий камінь ударив його в лоб, третій просвистів над головою. З усіх сторін линув лютий мстивий рев, усі нагинались і шукали на землі каміння. Сіме захитався і неначе осів.

— Це був жарт! — кричав він. — Тільки жарт. Я взяв їх на жарт.

— Кажи, де ти їх заховав? — пронизливий, верескливий шаманів голос, неначе

ножем, прорізав гомін і крики.

— У мене вдома, в клунку з шкурами, в тому, що висить на жердині під покрівлею, — була відповідь, — але ж це був жарт, кажу вам, тільки...

Скунду зробив знак головою, і в повітрі градом полетіло каміння. Жінка Сіме, уткнувшись головою в коліна, мовчки плакала, а його маленький хлопчик, як і всі інші, кричав, сміявся та кидав і собі каміння.

Повернулась Гунія з дорогоцінними укривалами. Скунду спинив її.

— Ми бідні люди, і в нас немає нічого, — захлипала вона, — не будь до нас жорстокий, о Скунду!

Люди відійшли від накиданої купи каміння, яка ще ворушилася, але не спускали з неї погляду.

— Хіба я образив коли-небудь своїх дітей, добра Гуніє? — відповів шаман, простягаючи руку до укривал. — Щоб довести, що я не жорстокий, я беру тільки їх.

— Хіба я не мудрий, діти мої? — звернувся він до юрби.

— Ти справді мудрий, о Скунду! — відповіли всі в один голос.

Загорнувшись в укривала, шаман зник у темряві разом із Джелксом, що куняв у нього під пахвою.